

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ макъ

Голос
адыга

1923-рэ ильесим
гъэтхапэм
къышегъэжъагъеу къидэкы

№ 140 (22110)

2020-рэ ильес

БЭРЭСКЭЖЬЙИ
ШЫШХЪЭИУМ и 12

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИИЭП
къыхетыутыгъехэр ыкы
нэмыйк къебархэр
тисайт ижъугъотштых
WWW.ADYGVOICE.RU

6 +

Адыгэ Республикаем и Правительствэ игъээзет

Адыгеим и Лышъхъэ еджапIэм ишын зэрэлъыкIуатэрэ зэригъэльэгъугъ

ЧыпIэ 250-рэ зилэцт учреждениер лъэпкэ проектэу «Гъесэнгъэм» ишьолтыр проектэу «Современная школа» зыфилорэм къыдыхэлтытағъеу агъэпсы. Ащ пэуухащт сомэ миллион 272,8-м ехъур къатупщиғы, сомэ миллион 270-р федеральне гулчэм имыльку.

АР-м гъесэнгъэмрэ шенгъяэркэ иминистрэу КIэрэще Анзаур къизериуагъэмкэ, псэуальэр затыкэ станицэм дэт еджэплищим ачлэсхэр зы сменэм тэхъажынхэ амал яэшт.

Мыекъолэ къэлэ администрацием ипащэ иапэрэ гуадзэу Сергей Стельмах къызэрэхигъэшгъэмкэ, аныбжыккэ еджапIэм клон фэе нэбгырэ мин 1,8-рэ непэ Ханскэм дэс. Ахэм ашыщхэр Мыекъуапэ ихэушхяафыкыгъе еджапIэм ачлэс.

Псэуальэр ишын ухыжыгъенэм шэхэдэкIыжышило пыльэу къеколIэгъэн зэрэфаэр республикэм ипащэ хигъеунэфыкыгъ. Сыда пломэ, еджапIэмхэм ыкы кIэлэццыкIу ыгъыпIэхэм чыпIакIэхэр къашыззэхыгъянхэм иофиғьо цыифхэм мэхъанэшхо раты, ащ епхыгъеу бэрэ зыкъыфагъазэу къыхэкы.

— Мы иофшэнэр цыифхэм апаев зэрэштыр сиғиджыу зыщиджъэгъупшэхъүштэп. ЕджапIакIээр шэпхъэшүхэм адиштэу, дахэу ыкы Iэрыфэгъо щытын фае. Ащ укыззэрекIолIэшт лъэстрыкло гъогхэм, транспортыр зыдагъэуцүштхэм ягъэпсын, учреждением къыпIэуль чыпIэм изэтгээпсыхъан

Адыгэ Республикаем и Лышъхъэу Къумпыл Мурат станицэу Ханскэм щашырэ гурыт еджапIэм тыгъуасэ щыагъ, псэольэшI юфшэнхэр зэрэлъыкIуатэрэ зэригъэльэгъугъ.

Сурэхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

Юфшэнхэр зэрифэшьуашэу зэхэшгъэнхэм, шуагъэ къэзитырэ шыиклэхэр гъэфедэгъэнхэм анаэ тырагъетын зэрэфаем республикэм и Лышъхъэ джыри зэкъыкIигъэтхыгъ. Учреждением ишын зыщаухышт уахътэм ехъулIеу ащ ишыкIэгъэшт аужырэ шапхъэхэм адиштэрэ оборудованнер, нэмыйк пкъыгъохэр Iэклигъэхъанхэр АР-м гъесэнгъэмрэ шенгъяэркэ и Министерствэ шэхэдэкIыжышило пыльэу амал яэшт.

— КIэлэццыкIуэм гъесэнгъэ тэрэз зэрэгэгъотынымкэ еджэпIакIэу дгъэпсырэм амалышуухэр Iэклигъэштыхы ыкы тышэгугы мыш чэсийтхэм яухъазырыныгъэ къалэм щырагъаджэхэрэм фэдэнэу, — къуагъ Адыгеим и Лышъхъэ.

Шыгу къэдъэкIыжын, лъэпкэ проектын къыдыхэлтытағъеу ильэси 6-м къыкло! Адыгеим иеджапIэхэм чыпIакIэ 3550-рэ ашагъэпсыцт, ащ щыщэу 1350-р — къоджэ чыпIакIэхэм. Мыш сомэ миллиард 1,81-рэ пэуагъэхъашт.

АР-м и Лышъхъэ ипресс-къулыкъу.

ФЭДЭ КЪЭМЫХҮГҮЭУ

УФ-м мэкъу-мэцымкэ иминистрэу Дмитрий Патрушевым тхамэтагьор зыныз-рихъэгээ зэхэсгэгом социалнэ мэхъанэ зи *И мэкъумэц продукциер ыкИ гъомылапхъэ-хэр ултъэкIугъэнхэм иIoфыгъо Ѣытегу-щылагъэх.*

Видеоконференции шыкIем тетэу клогъэ Ioftkhъабзэм хэлжэвагь АР-м мэкъу-мэцымкэ иминистрэу Къуанэ Анзаур. Ар зипэцэ министерствэм къизэрэштияуагъэмкэ, мэкъумэц отраслэм иофхэм, гъомылапхъэхэм ябдзэршыпэ изытет ащ Ѣытегущылагъэх.

Мы лъэныкъомкэ мыльэ Адыгейим инэу зэрэгушон ил. Фэдэ къыхэмькыгъэу лэжыгъэ бэгъуагьэ республикэм Ѣытегущылагъэ. Пстэумкэ тонн мин 553-рэ мэхъу къаугоижыгъэ, зы гектарын, гурытымкэ

МЭКЬУМЭЦ ХЪЫЗМЭТЫР

лъытагъэу, центнер 51,8-рэ къытыгъ. Аужырэ ильэс 20-р пштэмэ, ар анахь къэгъэльэгъон ин.

Джащ фэдэу бжыхъэсэ рапс тонн мин 25,8-рэ пстэумкэ къаугоижыгъ. Блэкыгъэ ильэсэм егъэпшагъэмэ, ар тонн мин 12-кэ нахьыб. Зы гектарын, гурытымкэ лъытагъэу, центнер 25,4-рэ къырахыгъ. Ари 2019-рэ ильэсэм ебгъапшэмэ, центнери 4,8-кэ нахьыб.

Мы уахътэм тичыгулэжхэм 2021-рэ ильэсэм иуахъжыгъэш бжыхъэсэ лэжыгъээм ипхын итупшыгъэу зыфагъэхъазыры.

ЯIoфхэм язытет зыщигъэгъозагъ

АР-м мэкъу-мэцымкэ иминистрэу Къуанэ Анзаур блэкыгъэ тхамафэм Шэуджэн районным имекъумэц хъызмэтиIapIэхэм ащищхэр къыкIухъагъэх.

ООО-у «Заря» зыфиорэр поселкэу Заревом щэлажъэ. Адыгейим ихъызмэтшэлпэ пэрьтхэм ар ащищ. Пстэумкэ чыгу гектар 2181-у ялэм щыщэу бжыхъэсэ коцым 907-рэ рагъэубытыгъагь, 194-м хъэр тырапхъэгъагь. Ахэр иуахъжыгъахъэх. Коцэу къуагъоижыгъээр тонн 5442-рэ мэхъу, за гектарын, гурытымкэ лъытагъэу, центнер 60 къырахыгъ. Хъэ тонн 1261-рэ къуагъоижыгъ, ащ изы гектар, ари гурытымкэ лъытагъэу, центнер 65-рэ къытыгъ. Ахэр зытырахъжыгъэгъэхэр къэкощт ильэсэм иуахъжыгъэхэм афагъэхъазырых.

Джащ фэдэу гъатхэм хальхъагъэу лэжыгъэ чыла-

пхъэ ашыщт натрыф гектар 243-рэ ыкИ тыгъэгъазэу 837-рэ ял. Ахэм ом зэхъокыныгъэу фэхъуугъэхэр ягоугъэхэп, лэжыгъэ бэгъуагьэ къатынэу щэгүгых.

Нэужым министрээр лым ыкИ щэм ахэшыкыгъэ гъомылапхъэхэм якыдэгъэкынкэ мэкъумэц кооперативэ «Деревенские сыры» зыфиорэм Ѣылагъ. Ар къуаджэу Къэбэхъаблэ Ѣызэхашаагь.

Министрээр ащ ипащэу Шъаокъо Аслъанчэрье иу-кылагъ, хъызмэтшаплээм изэгъэушомбъункэ ишыклагъэхэм, къэралыгъо IэпыIэгъюо къызIэкIигъэхъан Ѣылэкъищхэм зэдатегущылагъэх.

АмалыкIэхэр къызIэкIэгъэхъэгъошту афэхъунэу

**Ильэсикэ еджэгъоу къэблагъэрэм ипэгъокIэу Ады-
гейим ит гурыт еджсанIэхэм ащищэу 90-мэ лъехъа-
ным дишитэрэ компьютер оборудование афащ-
фыгъ.**

Федеральнэ проектэу «Цифровая образовательная среда» зыфиорэм а Ioftkhъабзэр къыдыхэлтыгъ. Зы еджаплэ ащ ипащхэм апае ноутбуких, къэлэеагъаджэхэм Ioф rashenеу ту ыкИ къэлэеджаклохэр рурагъэджэнхэу класситүм атэлтыгъэу ноутбук 30 фащфыгъ. Ахэм «интерактивнэ» зыфиорэм фэдэ доскитү ыкИ принтерми, сканерми, ксероксми яовшэн зэдигъэцакъу зы посузаль эягус.

— Аш фэдэ оборудованием цифре амалэу уахътэм къызидыхыгъэ пстэур къэлэеджаклохэм алэкIэгъэхъэгъэн амал къетэ. Аш имызакъоу, къэлэеагъаджэу мы лъэныкъомкэ езгъаджэхэрэм ноутбукхэмрэ интерактивнэ доскэхэмрэ агъэфедээзэ урокхэр атынх альэкъыщт, — къышаагь АР-м гъесэнгъэмрэ шэнгъээрэхэм и Министерствэ.

Республике естественнэхисап еджаплэ испециалистхэм муниципальнэ образованиехэм якоординаторэу мы проектын ипхырышын фэгъэзагъэхэм, информатикэмкэ къэлэеагъаджэхэм зэуукIэгъухэр адашынхэу рагъэжэгъагь. Ахэм оборудованияякем амалэу къытыхэрэм ашагъэгъузэх, ягъэуцункэ ыкИ язэтэ-тэуцункэ IэпыIэгъу афэхъух, зэрбгъэфедэштэр арагъашэ.

Пенсиехэр

Ioфхэр нахь къыгъэпсынкIэштых

УФ-м Пенсиехэмкэ ифонд и Къутамэу АР-м Ѣыэм тишиольыр ит банкхэм ащищэу хым зээзгыныгъэхэр адишыгъэх. Ны мылькум къидэллытэгъэ ахъщэр къызтефэхэрэм кредитхэр къызфагъэфедээзэ псэукэ амалхэр нахьшу ашын алъэкыныр ары зыфытегъэпсыхъагъэр.

Джы унагъохэм чыфэ къэзтырэ организациехэмкэ къи-къыхээ ны мылькур агъэфедэн амал ялэ хъугъэ. ПАО-у «Сбер-банк России», АО-у «Rossельхозбанк», ПАО-у «ВТБ-Южный», АО-у «Майкопбанк», ООО-у «Кубань Кредит» ыкИ ПАО-у «МИнБанк» зыфиохэрэр ары фондым зээзгыныгъэ зыдишыгъэу, IэпыIэгъу къафэхъущхэр.

Сертификатыр къызэрратыгъэу, мы банкхэм ащищ иклиент хъухэрэм псэуплэ ашэфынэу е

ашынэу кредит агъэпсымэ, апэрэ взносым, процентхэм е чыфэ аштагъэм ны мылькум къышыдэллытэгъэ ахъщэр пэуагъэхъанеу лъэу тхылэ атын альэкъыщт. Нахьшпэкэ ащ пае Пенсиехэмкэ фондым, банкыми зафагъэзэн фаеу Ѣытагъэмэ, джы банкым пстэурэ Ѣытагъэмэ, зыфиохэрэр ары фондым зээзгыныгъэ зыдишыгъэу, IэпыIэгъу къафэхъущхэр.

Аш Ioфхэр къыгъэпсынкIэшт.

Статистикэм къызэригъэлэгъуагъэмкэ, ны мылькум къидэллытэгъэ ахъщэр нахьшу шыгъэнхэр ары зыпэуау мы IэпыIэгъур къызтефагъэхэм япроцент 50-м ехъумэ аштэу ар агъэфедагь.

УФ-м Пенсиехэмкэ ифонд и Къутамэу АР-м Ѣыэм ипресс-къулыкъу. НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ХҮТ Нэфсэт.

Нэбгырэ 3035-мэ къахагъэштыгъ

**Шышхъэум и 11-м сыхьатыр 10-м
ехъулIэу зэпахырэ узэу коронавирусыр
Адыгейим Ѣыпсэурэ нэбгырэ 3035-мэ
къахагъэштыгъ.**

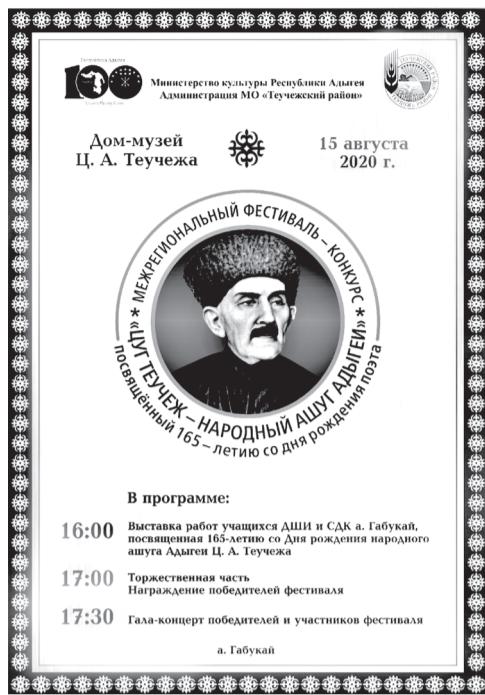
Ахэм ащищэу нэбгырэ 570-мэ ялазэх (чэц-зымафэм нэбгырэ 19 хэхъуагь), хъужыгъэгъэр — 2443-рэ (чэц-зымафэм 65-рэ хэхъуагь), зидунай зыхъожыгъээр нэбгырэ 22-рэ (зы нэбгырэ хэхъуагь).

Коцхъэблэ районым Ѣыщ хъульфыгъэу 1954-рэ ильэсэм къэхъуагьэм госпиталым идунаи зыхъожыгъэ. Лабораторнэ ушэтынхэм къызэрагъэлэгъуагъэмкэ, аш лъапсэу фэхъуагъэр коронавирусыр ары.

коронавирус : официальнэ къэбар

Нэбгырэ 3035-республикэм имуниципали-тэхэм атогощаагъэу:

- Мыекъуапэ — 952-рэ,
- Тэхъутэмыкье районыр — 581-рэ,
- Красногвардейскэ районыр — 391-рэ,
- Мыекъопэ районыр — 287-рэ,
- Теуцожэ районыр — 253-рэ,
- Адыгэкъалэ — 240-рэ,
- Коцхъэблэ районыр — 171-рэ,
- Шэуджэн районыр — 85-рэ,
- Джэджэ районыр — 75-рэ.

Фестивалын көштөкөл фэхъуѓа Адыгэ Республикаан культурамкэ и Министерствэ, АР-м народнэ культурэмкэ и Гупчэ ыкчи Туцожь район администрациар.

«Теклоныгъэм идиктант» Байкал, Керченскэ хыдэкыншэм ыкчи Эльбрус ашатхыщт

Іофтхъабзэм изэхэшэн фытегъэпсыхъагъа Урысъем ыкчи іэкыб къэралхэм плошадкэ 7500-рэ фэдэс къацызэуахынен агъенафэ. Аш нэмийкэу Теклоныгъэр къацыдахыгъэр мыгъэ ильэс 75-рэ зэрэхъугъэм хахъа «Теклоныгъэм идиктант» Урысъем зэрэгушхорэ къушхъэу Эльбрус, Керченскэ хыдэкыншэм ыкчи Байкал ашатхыщт.

— Байкал щызэхашщт Іофтхъабзэм лъэпкэ гвардием идээ Къохъэпэ шьольыр ихы отряд иегъеджэн дээ частэу Росгвардием, УФ-м зуухумэжыннымкэ и Министерствэ ыкчи нэмийк къулыку структурхэм яхэушхъагъын эндэхенхэд морякхэр зыгъэхъазырхэрэм аштикшт, — къыуагъ Урысъем и Къэралыгъо Думз идепутатэу Александр Хинштейн.

Росгвардием иморякхэм шьээриль шьхъаау яэр мэхъа-нэ зиэ къэралыгъо посэуальхэр къэгъэгүнэгъэнхэр, МЧС-м ыкчи пограничнэ дзэхэм зэпхынгъэ адьрияау ошэ-дэмышигъэ зыхъэл юфтхъабзэхэм ахэлжъэнхэр ары.

«Теклоныгъэм идиктант» Европэм ианаах къушхъэ инен Эльбруси щатхыщт. 1942-рэ ильэсм Хэгэгу зээшхом ильхъан мы чыплем анаах зээ мэхъаджэу хэгъэгүнэ клоц къулыкъум икъулыкъушшхэр зыхъэлжъагъэр, Кавказым ишхъа-фитынгъэ къызищауухуумаагъэр щыкшт. Непи мы чыплем Росгвардием иподразделение икъулыкъушшхэм яхъазырхэнтээ ѿшхагъахъо.

Джаш фэдэу А. Хинштейн къызэриуагъэмкэ, Росгвардием и Керченскэ бригадэ ипатруль къулаа хы Шуцлэм и Керченскэ хыдэкыншэм къеэзгъэгъэнэр «Грачонок» зыфиорэм «Теклоныгъэм идиктант» щатхыщт.

Аш фытегъэпсыхъээгъэ плошадкэхэр зэрэхъэралыгъо щацэпсыхъо. Шъугу къэдгээ-

ЫНЫБЖЬ ИЛЬЭСИ 165-РЭ ЗЭРЭХҮҮРЭМ ФЭГҮЭХҮҮГЬ

2020-рэ ильэсм шышхъэум и 13-м кыщегъэжъагъа и 15-м нэс шьольыр фестиваль-зэнэкьюкоу «Туцожь Цыгъо – Адыгэим инароднэ ашуг» зыфиорэр Адыгэим щыкшт. Усакюор къызыхъуѓа ильэс 165-рэ зэрэхъурэм Іофтхъабзэр фэгъэхъигь.

Шьольыр фестиваль-зэнэкьюкум хэлжэхэштых Краснодар краим, Къэрэшэ-Щэрджэсм, Къэбэртээ-Бэлькъарым ыкчи Адыгэим культурэмкэ яучрежденихэм яорэдьохэр, якъэшшуаклохэр, музыкальнэ Іэмэ-псымэхэм къязыгъа-лохэр, усэ къеджэнхэм фэкулайхэр, нэмийкхэр.

Зэнэкьюкум хэлажъэхэрэм лъэны-къуицкэ уасэ афашишт: Туцожь Цыгъо итхыгъэхэм (ежь фэгъэхъигъэу) лупкэу къяджэнхэр, усакюор ытхыгъэ-

хэм атехыгъэ къэгъэлъэгъонхэр къашынхэр, адыгэ тхаклохэм ятхыгъэхэм ыкчи адыгэхэм ямузыкальнэ фольклор афэгъэхъигъэхэр, ижыре адыгэ орэдхэр, мэкъамэхэр шыкшынэм, адыгэ пынэм, къамылым ыкчи нэмийк музыкальнэ Іэмэ-псымэхэм къарагъэонхэр.

Шышхъэум и 13-м фестивалым хэлажъэхэрэм явидеотехыгъэхэр АР-м культурэмкэ и Министерствэ ыкчи АР-м народнэ культурэмкэ и Гупчэ

яофициальнэ сайтхэм къарагъэхъащтых. Шышхъэум и 14-м шьольыр зэнэкьюкум изэфхэхъысихъэр ашыщтых ыкчи аш иклемхэр культурэм епхыгъэ сайтхэм къарагъэхъащтых.

Шышхъэум и 15-м сыхватыр 17-м Туцожь районом ит къуаджэу Гъобэкъуа Туцожь Цыгъо имузей-унэу дэтим фестивалым теклонигъэ къыщидээхъигъэхэм щафэгушшхтых ыкчи зэнэкьюкум хэлжэхъащтых апае Гала-концерт щышт.

Шуагъэ къэзытырэ Іофтхъабз

Шышхъэум и 6-м Федеральнэ Кадастрэ палатэр къэшакло зыфэхъугъэ игъэкштогъэ экологическе Іофтхъабзэу «Сохраним родной край» зыфиорэм республикэм и Кадастрэ палатэ иофишишхэр хэлэхъащт.

Къыжын, «Теклоныгъэм идиктант» мы ильэсм юныгъом и 3-м зэхашщт. Шэжым ыкчи щытхъум я Ильэс къыдыхэлтыгээ юфтхъэбээ шьхъаалхэм мыр ахагъэхъагъ. Блэкыгъэ ильэсм егъэшагъэмэ, мыгъэрэ юфтхъабзэм фэдэ пчагъэхэр нахыбэу хэлжэхэштых. Диктантый итхынкэплощадкэ 7500-рэ къызэуахынен зэхэшаклохэм агъэхъазыры. Ахэр Урысъем ипсэуплээзу нэбгырэ мини 5-м нахь мымаклэу зыдэсхэ пэпчъ къацызэуахыщтых. Джаш фэдэу къэралыгъо 75-мэ юфтхъабзэр аштикшт.

Мыш хэлажъэ зыштоигъохэр проекту [диктантпобеды.рф](#) зыфиорэм иофициальнэ сайт зыщатхын альэкшт. Джаш фэдэу «Теклоныгъэм идиктант» хэлжэхъащтэхэм электроннэ диплом къаратыщт. Минпросвещением иунашьоктэ аштээрэ еджалпэл чэхъанхэ хъумэ балл ин къэзыхъигъэхэм ар афхалхытэшт.

«Теклоныгъэм идиктант» изыфэгъэхъазырын ыуж тихъагъ. Мы уахтээм ехъулэу юфтхъабзэм хэлажъэ зыштоигъохэм ятхылхэр къаятхэх. Ныбжыкээ гвардийцхэр чанэу мыш къыхэлажъэх, проектнэ фэгъэхъыгъэ къэбар зэрэйт тхагэхэр агъэхъазыры, ахэр республикэм ичыплем зэфэшхъафхэм къацарагощкыщтых. Джаш фэдэу еджалпэл къэзыхъинен ѿштхъэмкэ мы юфтхъабзэм мэхъанэшхо ил, сида пломэ аштээрэ еджалпэл чахъэхэ хъумэ, зэфэхъысыж дэгүхэр зиэхэм балл тедзэхэр къафальтэштых», — къыуагъ Мыеекъуапэ инароднэ депутатхэм я Совет идепутатэу Бэрзэдж Асает.

Учреждением иофишишхэм Мыеекъуапэ цыпсэухэрэх нахыбэу зызагъэпсэфирэ чыпилэр, псыхью Шхъэгушаа илэгъо-благъохэр агъэхъэбзагъэх, хэкыр аугуонгъ.

Юфтхъабзэм мурад шьхъаалу илгээр чыопс къэкулап!хэрэх къеухумэгъэнхэ ыкчи тыкъэзы-уцуухъэрэ дунаим уфэсакын зэрэфаэр агурыгъэгъэгъэнэр ары. Проектэу «Сохраним родной край» зыфиорэр Кадастрэ палатэр ильэс 20 зэрэхъугъэм фагъэхъыгъ. Юфтхъабзэм хэ-

лажъэх Урысъем ишьольырхэм я Кадастрэ палатэхэм яофишишхэр.

«Тиквэлэ ыкчи аш къыпэгүнэгъу чыпилхэр къабзэу ыкчи гуягъынэу щытынен зэкэми тифай. Экологическе акцием изэхэшэнкээ, псыхью Шхъэгушаа реклокырэ нэпххэм ягъэ-къэбзэнкээ тэри тиахъышу хэтшыхъагъ», — къыуагъ республикэм и Кадастрэ палатэ ишаа игуадзэу Нэхэе Мурат.

Зэкэмки юфтхъабзэм учреждением иофишишхээ 30-м ехъу

хэлэхъащт. Палатэм и Ныбжыкээ совет хэтхэм мы юфтхъабзэм дырагъэштагъ ыкчи чанэу хэлэхъащт.

«Юфтхъабзэм тигуапэу тыхэлажъэ. Псыхью Шхъэгушаа инэпкъхэм ныбжыкээхэм за-шагъэпсэфирэу яklas, ренэу мы чыплем тыкъэкло ыкчи хэкыр къэтмыгъанеу тыхэхъы. Тэгүгээ, Ѣысэу къэдгэлэгъуагъэр нэмийкхэм лъагъэкштэнэу, тичыолс къабзэу щытынэмкэ яшуагъе къагъэкштэнэу, — elo республикэм и Кадастрэ палатэ и Ныбжыкээ совет итхаматэу Шхъэлэхъо Къэлпъян.

Юфтхъабзэм хэлжэхъащтэхэм псыхью Шхъэгушаа инэпкъхэр агъэхъэбзагъэх. Ач къутагъэхэр, бэшэрэб нэкхэр ыкчи нэмийк хэкыр бэу къаугоонгъ.

Ведомствэм зэрильтээрэмкээ, чыопсым узэрэфыщтым, ар къызэрэуухъумэрэм ельтигъ цыфым ипсауныгъэ изытэз зыфэдэштэр.

**Нэкүбгъор
зыгъэхъазырыгъэр
КИАРЭ Фатим.**

Адыгэ хабз

Адыгэ сабыир

Гээзетым игуадзэу «Адыгэ хабз» зыфиорэм кыщыхэтутыре тхыгэ зэкэльыклохэм аужырэу тыкызыщууцугъэр тыщесеклоныр ары. Джи аш кыккэльэклох бзыльфыгъэм сабыир кызэрэфхъурэр, ар адыгэ унагьом зэрэщаптурэр, аш кьешлеклыгъэ шэн-хабзэхэу кушъэхапхэр, лъэтегъэуцор.

Адыгэ бзыльфыгъэм лъйтэнгъэрэ пытагъэрэ иI

Адыгэмэ бзыльфыгъэм лъитэнгъэшко фашы. Ыпкъышол изэрэцйт епхыгъеу бзыльфыгъэр хульфыгъэм нахни нахь махь. Бзыльфыгъэр кызэфхъурэр ны хунен ары. Аш ыпкъышолы хэльэу сабыир мэзигбю кырехъакы, гъомылапхэ ышхинеу амал илэу сабыир охууфеки бидзыщэ регьашьо, чэши мафи мычьеу ищыккагъэхэр фефьэцаклэ, апэрэ гүшүйэр кырегъял, ыланэ ретыш, апэрэ лъебэкъухэр регьешы. Аш ыужы, гүшүйэ пытэмрэ гүшүйэ шыбэрэ зэблихъуз, шэн-шэпхэгъэнэфахъэр хельхъэ, зекликлэ, псэуклэ-шылаклэм фефьасэ. Ныр зэклэмэ яапэрэ гүшүй, гумеклэу рихыллагъем иаужырэ гүшүй. Аш elo: «А синэнэ дах», «А синэнэ тхамык!».

Лъепкъым ылъапсэр цыфышихъэр ары. Зицыфышихъэхэмэхь кырехъэрэ лъепкъым неущрэмафэ илэп. Бзэми хабзэмийяжехъаклор цыфыр ары. Лъепкъым лъежүк имылэу, ныбжыккэ кыккэльмыхъухъэмэ ыбзи, ихабзи, икультури лъизгъекло-тэн щылэштэп.

Арышь, хэтрэ цыф лъепкъи

— урысым фэдэу лъепкъышхэ орхьу, адигэм фэдэу лъепкъимаклэ орхьу, лъепкъым ипчагъэхэмэхь кырехъаклэм ятэ-янэхэм цэр фуасыщтыгъэп. Ар зытефэу алтытэштыгъэр ятэкэе янэхъе ятэхъ, Iахылхэр, ныбджэгъухэр ары. Апэ хъаклэу сабыим кырихъыллагъеми цэкыфиусын фитыгъ.

Сабый къэхъугъаклэм шынахыжь е шыпхунахыжь цыкыл илэмэ, аши цэу зыфа-емкэе еупчыхэу кырехъаклэм ятэшыпхуу е ятэш нахыккэхэм а цэр фуасы.

Адыгэхэм цээрэ цыфы-псэмрэ зэлпхыгъэхэу ижырэм къащыхъуштыгъ. Цыфым ыцэ цыфым щыщэу, ылэпкъ-лъепкъимэ афэдэу пкыышольм изылахьэу алтытэштыгъэ. Аш ишыхъят бзэ нэшанхэху цэм епхыгъэхэри, ижырэ шэн-хабзэхэу аш кьешлеклыгъэхэри. Ижырэм, пщым ыцэ кызсалоклэ, ежыр унэм кырхагъэмэ зэрэфэтдэжыщтыгъэхэм фэдэу ѿхьсэхэр тэджыщтыгъэх.

А хабзэр джырэ унагьом ишэн-зеклуулэхэм ахэль. Пщым (лым ятэ) е лъепкъеу

Унагьор — лъепкъыр лъизгъэктээр амал

Пасэм сабыим иплун унэгъю клоц иофыщтыгъэ. Ижырэм лъепкъ къэбарым, лъепкъ шэнгъэм изекиуаплэштыгъэр унагьор ары. Унагьор лъепкъ шэнгъэм иухумаклоштыгъэ. Аш кыхъаклэ адыгэр адыгэу плүгэнным иоф лыягъэ пыллыгъэп. Сабыир унэгъю клоц нэбгырэу щытыгъэти, лъепкъеу кызхэкыгъэм диштэрэ плүнгэе ыгъотыщтыгъэ.

Джырэ адыгэ унагьом кырхъэрэ сабыим иплун нахыбэмкэ клэлэцыклю ыгынпэмрэ еджаплэмрэ ашшэ дэкы. Ар зы. Непэрэ унагьом щызеклор лъепкъ къэбарыр къэбар жыугъэм еукъо. Ахэм къахъаклэ сабыир илъепкъ щыщэу плүгэнным унагьомрэ еджаплэмрэ аш эзкэлдзагъэу дэлжэхэнхэ фаеу мэхь. Унагьор зэпымыу зыфэгъэзагъэр сабыим иплун, игъесэн ары.

Цэусын хабзэхэр

Цыф пэпчь цэ унаэр лъэкъуацээр ил. Адыгэ лъэкъуацээр тым ылъэныкъоклэ къекы. Кызхэхъухъэгэе унагьом ылъэкъуацэ къагъэшлэштим хуульфыгъэхэм зэблахъурэп. Бзыльфыгъэр унагьо зихъэкэе, зихъэхъагъэм щыщ мэхь, аш ылъэкъуацэ ештэ.

Цыфым ылъэкъуацэ унагьоу кызэрэхъухъагъэм иатэкээнэхъ. Ау цэр нэбгырэ пэпчь инауеу фуасы.

Адыгэ цэусынхэм хэбзэ гъэнэфагъэхэр пылыхъ. Сабый къэхъугъаклэм ятэ-янэхэм цэр фуасыщтыгъэп. Ар зытефэу алтытэштыгъэр ятэкэе янэхъе ятэхъ, Iахылхэр, ныбджэгъухэр ары. Апэ хъаклэу сабыим кырихъыллагъеми цэкыфиусын фитыгъ.

Сабый къэхъугъаклэм шынахыжь е шыпхунахыжь цыкыл илэмэ, аши цэу зыфа-емкэе еупчыхэу кырехъаклэм ятэшыпхуу е ятэш нахыккэхэм а цэр фуасы.

Адыгэхэм цээрэ цыфы-псэмрэ зэлпхыгъэхэу ижырэм къащыхъуштыгъ. Цыфым ыцэ цыфым щыщэу, ылэпкъ-лъепкъимэ афэдэу пкыышольм изылахьэу алтытэштыгъэ. Аш ишыхъят бзэ нэшанхэху цэм епхыгъэхэри, ижырэ шэн-хабзэхэу аш кьешлеклыгъэхэри. Ижырэм, пщым ыцэ кызсалоклэ, ежыр унэм кырхагъэмэ зэрэфэтдэжыщтыгъэхэм фэдэу ѿхьсэхэр тэджыщтыгъэх.

А хабзэр джырэ унагьом ишэн-зеклуулэхэм ахэль. Пщым (лым ятэ) е лъепкъеу

кызхэхъагъэхэм альэкъуацэ кызсалоклэ нысэхэр мэтэджых.

Сыдигьуу цэр зыусырэм сабыим джанэ шуашау кыфешы. Сабыим кыгурьло зыхъуклэ, ыцэ кыфэзүүсүгъэрэгэштэй. Цэр зыусыгъэмэ зэриамалэу сабыим гүнэ кылъефы, кыккэлэуцэ, ынаалэ кынытрефьетэ.

Унагьом исхэр, Iахылхэр клэлэцыклю къэхъугъэхэм цэр зыусыщтым еусх, зэдегупшысэх. Шхъадж ыгу рихырэ цэр къело. Зэрэгапшэ ямекъамэклэ, мэхъанэу клоцлымкэ, ежымэ ашлэрэ цыфуу аш фэдэу цэр цэрэрило зышыгъэхэр агу къагъэкъыжы. Шъэожъуухъэхэм адигэ лъыхъужьыцэхэр афаусых. Бзыльфыгъэхэу зиушыгъэрэ зилэпээсагъэрэ эзэлшашхэрэм ацэ пшэшьэжьицэхэм афаусэй бэрэ мэхь.

Адыгэхэм урысхэр къябеклэ ахэс. Аш кыхъаклэу я ХХ-рэ лъэшлэгъум урысмэ цыфым ыцэлэрэ ятацээрэ зэлпхыгъэрэдэжэнхэр зэрхабзэр къадлытээ джы цэхэр аусы.

Адыгэ кушъэр сабыим идай

Адыгэхэм сабыир къэмийхьюу кушъэрэ ѹаплэрэ щыгъынрэ

агъехъазырыштыгъэп. Щыпэ бывыр пшашау хумэ, кушъэрэ ѹаплэр янэ ытышмэ кызэрэгэштэй. Шъао хумэ — унагьоу кызэрэхъухъагъэм зэрэгэштэш.

Адыгэ кушъэр сабыир гупсэ-фыннымкэ амалышилоу щытыгъ. Кушъэпсхэр пшэшьэш щысхэм дышлэхэлэ радэштыгъэ. Сабыим ыткэ занкэу, мыпкантэу, гүшээу кушъэм хэлтын пе-шахтэнэм пэсамлэраткоштыгъэ. Зы кушъэм зэклэ зы унагьом кыхъорэ сабийхэр раплүштэй. Ятэ зэрэгэштэш кушъэм ыкъо раплүжынрэ адыгэм ягуалштэй. Адыгэ кушъэр бгъэхъыен пльэкынэу щытыгъ. Сабыим ыш-ышыпхуу нахыжь цыкхуухэр кушъэм рагэштэхъэштэй. Ичье рехы алоти.

Сабый фэло-фашлэхэр янэятэхэм ялэгунэ щызэрагъа-фэштэй. Клэлэцыклю кушъэм хэпхагъэу янэхъ-ятэжъемэ адэжь, унэшхом, афахьыти аш щагъэчье-штэштэй. Кушъэм хэлтэй сабыир изакьюу унэм кыранштэштэй.

Адыгэ кушъэр ярэдхэр ямекъамэклэ ямышилэхэу щытыгъ. Фэшхъаф лъепкъ кушъэр ярэдхэм сабыир агъэшынээз агъэчье-штэштэй. Мурадыр ары гүшүлэхэу хэлтэй ямэхъанэ зытэгъэштэштэй. Адыгэхэр сабыир ины зыхъуклю, итеплэх бжышилоу, иакыл чанэу, цыф хэхъаклэеклур ишылэхэу, халалэх, лыхъужьхэу, щытхуур кыфагъэшшуашау, цэрэрило хуненуу кушъэрэдэхэм фэусэштэштэй.

**Даутэ нэф,
Дээ нанэри
Сэрэ-сарэм пэбгээса,
Уисэргами
Тыгъэхъажур щэджэгүү.
Уихэгъэгүү
Близн Iасэр щагъэхъуу.
Къухъэр къекыышы
Уишхыгъуабэр кыреши.
Уильэрэгъыхэр
Огыу мазэу мэшэти.
Зэпэштээти
Си Аслынри мэшэси.**

Адыгэ хабз

ЗЭрапурэр

Кушъэхапхэр

Сабый цыклоу къэхъурэр рэхьатэу щылтыным, щычыыеным адигэ кушъэр фытегъэ-псыхъагъэу щыт. Кушъэмрэ аш игъусэ кушъэр лаплехэмрэ ягъэхъазырын хебзэ гъэнэфагъэ илагъ.

Сабьеу къэхъугъэм янэж кушъэшымэ ашыщ горэм ельзэтути, ригъешыщтыгъэ е шыгъах щыэ хъумэ, къишищэфыстыгъэ.

Сабыир къызэрхъугъэм тетэу кушъэр, кушъэр лаплехэр (шъхантэр, шъхантэжъеу ышъхъэ цыклюу чэлтыштыр, ыэмэ, ылъакъомэ ательиштхэр, шашыфхэр, чыхъенир) кушъэр хапхэр зашыщт мафэм ылпекэ альхъазырых.

Адыгэма кушъэхапхэр уна-гоуо, сабыир къызэрхъуха-гъемкэ, лакъомкэ, анах мэфэкъишихом ашыщэр алтытэ.

Сабыир къызыхъугъэм мэфил зытешкэе, кушъэхапхэр ашыщтыгъэ. А мэфиблым къыклоу сабыир кушъэм хэппхэ-нымкэ ыпкэ фэхъазырэу хъущтыгъэ. Мафэу кушъэхапхэр зашыщтыр ялахъилхэм, хаблэм тес бзыльфыгъэхэм мэфэ зытлу-зыщ щыэу арапо-щтыгъэ. Зэкэми сабыим шу-хъафтынхэр къыфахъыщтыгъэ. Пчэдэжым сабьеу къэхъугъэм пае къурмэн ашыщтыгъэ, гъо-мылапхэр агъехъазырыщтыгъэ.

Зэкэ «къэкъуагъэхэр унэ горэм щызэрхъоихэти кушъэр аш рахъэштыгъэ. Сабыири къэнкэлэп щыфагъэу (ишилакэ нэфынэ зэлтийн пae), ынат-тэ тэлтэй іланэ тэгээпклагъэу (нэ темыфэнэ пae) рахъэштыгъэ. Кушъэр тэгээпсихъагъэм чэтыу хагъэгъуальхъэти щаг-гъэчьештыгъэ, «аш фэдэу сабыир рэхъатуу чыгуу хъущт» алоштыгъэ. Кушъэм гъучи та-кыр къыгуалхъэштыгъэ, сабыир аш фэдэу ипсауныгъэкэ пытэу хъуным пae.

Аш ыуж сабыир хэзыпхэ-нэу даеу агъэнэфагъэм сабыир

кушъэм хипхэштыгъэ. Мыш дэжым сабыим кушъэхэпхэ оред къыфалоштыгъэ:

Кушъэм чэтыур щычыяягъ,
Чыье ышлур къыхинаагъ.
Чыье ышлур къыфэкъонэу
Сэ сиклалэ кушъэм хэспхэ.

Кушъэм хэль сабыим ишъхъэнтэ чиэгъ дыуахх тхыгъэр чалхъэштыгъэ (джынхэм, шэйтэнхэм ашыхъумэгъэним пае). Аш итхагъэм къикыщтыгъэр мыш фэдэ:

О-уу, сывонэсымэ улупэсын,
Сыуапщэмэ убыбын,
Машом уехъ,
Халэчы охъу.

Гъунэгъу ныомэ анахъижъэу кушъэм сабыир хэзыпхэнэу къаклорэм шэкл фыжъ къыз-дихъыщтыгъэ. Ар сабыим екляулэти мыш фэдэу фэльяло-щтыгъэ:

Ыжаклэрэ ыпаклэрэ,
Ышхъацырэ ынапцэхэмрэ
Мыш фэдэ охъуфэ егъаш.

Зэкэми «амин» алоштыгъэ. Сабыим ипсауныгъэ пытэ илэнэу, уз къемузынэу, бзаджэ къынэ-

мысынэу, акъылышоу, насы-пышоу, ильэпкэ, игупсэхэр шу-ильэгъоу, зыхахъэрэмэ перыт-ныгъэр ашигынэу, боу ыгъэ-шэнэу зэклэри фэльялоштыгъэ.

Сабыим янэж кушъэм кэл-тыртыгъхэти мыш фэдэ оред къыфалоштыгъэ:

Даер, даер, дэеланэр
Сэ сиклалэ фэмафа.
Клэл мафэм
ильэсишъ эрэгъаш,
Мэфэ дахэм икъежэгъум
Сэ сиклалэ къэхъугъа,
Сэ сиклалэ насыпышо
Орэхъуа.

Аш дырагъаштээ кушъэх-пхэм къеклонгъэхэми оредыр кыдаштыгъэ.

Нэнэжым, сабыир ыгъэчье-ним пае, кушъэр мэклэ-маклэу ыгъэхъыезэ, оред къыфо:

Расинэм инэфэу
сыпсэм фэд,
Дунае нэфым
зафэу укъытехъ,
Узхэты цыфхэм
пащэу уафэхъу,
Лай-лай-лайхэр,
синэфы цыклю.

Лай-лай-лайхэр, сиклэлэ цыклю.

Унэрыкъо Рае тызэрьт зэ-маным къалонэу усуу «Кушъэрэд» ытхыгъ.

Чэш мэзагъор
зикушэ натэр
сиубыжъый,
Нарт сэшхо лапшэр
зикушэ бэшыр
сиубыжъый,
Пкыыхъэлэ нэфхэр
зикушэ шъхантэр
сиубыжъый,
Жы тэмэ псынкэр
зикушэ къуапэр
сиубыжъый,
Пчэдэжъя нэфыльтым
ильэпэ нэфэу
къысфэтэджыгъыгъ.
Пцэшхьо ылмэ пышисэ
нэфыбэ пфызэхалхъагъ,
Тыгъэ нэбзийхэр
зэрэлэпцабзэу,
сиубыжъый...

Кушъэм ыпашхъэ тысэу сабыим оред къыфилээ зы-гъэчьеенэу фаер ыгукэ гупсэ-фэу, рэхъаты шыпкъэу щы-тын фае.

Аш фэдэу ар щы-мытымэ «сабыир гумэкъыщ, къин дэдэклэ хэчьещт» ало-штыгъэ адигэмэ.

Сабыир зыхъчьеягъэм ыуж зэклэ кушъэхапхэм къеклонла-гъэхэр ыланэм рагъэблагъэштыгъэх. Зэклэри сабыим джыри фэльялох, машхэх. Сэмэркъэхэр ашы, зэрэгчэфых, оредхэр къало, къешхо.

Джы тызэрьт лъэхъаным, адигэ кушъэр ыгъэфедээ, зи-сабыихэр зытпурэр маклэ ху-гъэ. Бэмэ хабзэм къышыре кушъэхэмкэ (коляскэхэмкэ) ясабийхэр алыу ху-гъэ.

Лъэтегъэуцор

Хабзэм рымыгъозэрэ ыкки ар зыхэмэйль лъэпкэ щылэп. Ау а хабзэхэм зэхъокыныгъэхэр афэхъух, культурэм зэпымыюу зыдахъожыими, зыпкэ итэу зэман пстэуми адиштэу нэшанэ

горэхэр къэнэжых. А къэнэжыгъэхэм зэу ашыщ адигэхэм сабыим фашыщтыгъэ шэн-зеклиаклэ «Лъэтегъэуцор».

Сабыим ежь-ежырэу апэ-рэ лъэбэхэр зэридзыгъэм тэ-тэу лъэтегъэуцор фашлэу хэ-бзагъэ. Ар мэфэкъишиху уна-гъом щалтыгэштыгъэ. Іахыл гупсэхэр, гъунэгъухэр къира-гъэблагъэх.

Лъэтегъэуцом адигэ уна-гъом мэхъанзхо Ѣыраты. Сабыир ин зыхъукэ ыльэ пытэу тетыным, гъогу тэрэз ры-коноым, сэнэхъатэу къыхы-щтым рапхы.

Зэрэхбээу, ынэ хъураем тэбэрыжъэ хъалыгъоу агъэ-жыгъэр тыралхъэш, сабыир ыльакъохэмкэ тырагъэуцо (янэж зыытыр, имылэмэ ла-къом нахыжь бзыльфыгъэу хэтыр). Зытет тыкъырь хабыкышь, янэ раты, къанэрер къээрэугоигъэхэм арагъэшх.

Мы хъалыгъуу зэклэми ашхын фае: сабыим шуульэгъу дахэ афырилэнэу, гуклэгъу ин афи-шынэу, ежыри гъэбэжкум Ѣымыкленэу.

Нэужым мыжью плыаклэ унэм къырахъэш тырагъэуцо. «Насып заклэ, нэхъоир хэлтээ, ыльакъо пытэу, зыми Ѣымыкленэу, мыльэ-прыапзуу, зытеуцорэр пытэу, ыльэгү гъэбэжкуу къычлэтиксу зэптийтэу» алоээ Тхъэм фельэлүх. Мыжьюм зэрэттээ лэнэстэр къаштэш, зеклонымкэ пэриюху къезитыгъэх лъахъэр зэ-рапууты фэдэу ашы.

Аш ыуж сэнэхъат зэфэш-хъафхэм япхыгъэ пкыгъохэр ыланэм тыралхъэхэш, сабыир хагъэлабэ. Къыхырэе пкыгъо-хэм ялтыгъэшт ало Ѣылэнгъэм сэнэхъат Ѣыфэхъуутыр. А лэнэйкъом фэгъэзагъэу зэ-рапуутым пылхы.

Хэутийнм
фээгъэхъацырэгъэгъэр
ІШЬЫНЭ Сусан.

Нэклиубгъохэр дгъэхъа-зы-рынхэмкэ Унэрыкъо Ми-рэрэ Раэрэ, Шъэо Рэшыдэ
ятхыгъэхэр дгъэфедагъэх.

Чылэу Алыуарэ (Бжыхъэкъуае) ихъишь

1920-рэ ильэсийн Дзэ Плыжыр Адыгэ хэкум кырыклогъагь кыпэуцужыхэрэ чылэхэр ыгъэасэхээз. Аужырэ чылэу кызыдэхъэгъагъэр Бжыхъекъоежыр арыгъэ. Цыфэу аш дэсигэхэм урысыдээр кызэрэктэрэ зызэхахым, ямылькуи, яунэхэри, ябылымхэри кыагъанэхи, ашхъэ рахыжъэжы, мээхэм ыкы гүнэгъу чылэхэм защагьэбыльыгъагь.

Дзэм инахыбэр шьоф гъогукэ къаклохи чылэм зыдахъэхэм, сятахъэу Барцо Мэджидэ ятэ иунахъэм яштаб чыагъуацогъагь щагури хъоопщаоу, унэри инэу зэтегъепсыхъагъэ щитыгъэти. Зы куп ауж кынагъэу нахь гъогу кэкыкэ клонхэу раххуихы, къутырэу Хомуты пэмчыжъэу темэн гъогум техъэгъагь шъхъакэ, якухэри яшхэри псынжъэу зыххэгъагъэхэм куоу чилъэшьогъагъэх.

Цыфхэу зызыгъебильыштыгъэмэ чылэм дэххуухэрээр зэрагашшэ ашоигьоу кэлэ ныбжыкэу сятахъэ кылофытэгъагь тофхэр зэрэххуухэрээр кызэригъиэшшэнэу. Къакло пэтээ къашхъацыхъагь дзэм щыщхэу темэнхэм хэнэгъагъэхэм: куохъаушхо ахэль, яшхэри аныбыдхы нэсэу чилъэшьуагъэх, якухэри куоу псынжъын хэтийсхъагъэх. Шыхэр яожихэмкэ къакудых, кухэм къяункэх, ау тофым зи хашхылан альэкирэп. Мэджидэ кызыалъэгъум, кырауагь: «Черкес, помоги нам выбраться из трясины». «Къэокуудыникэ Иэкэ мыхэр кыххепшыжын плэкыщтэп, чылэм тыхъугъакли ищыкагъэхэр къэтэжъуагъэх», — ариуи, красноармейцэхэр игъусэхэу ядэж къаклохъыгъ. Ишагу кызыдэхъажым, дзэм иштаб зэрэдэтыр ылъэгъуг.

Мэджидэ игъусэгъэ красноармейцэхэмэ япащэ дэж зырашаллэм, ар кьеупчыгъагь: «Куда живильцы аула подевались, бросив все свое имущество?». «Цыфхэр лэшшэу кыышуущштэх лые яшхуынкэ. Тэ тичилэдэхэмкэ хэбзаклэу кытфекъуагъэр штагъэ, зыми тедэонэу ыкы тезэонэу тифаеп», — риложыгъ. «Зыми шьущымыщ, цыфхэр яунэм къяклохъынхэу сфяу. Шъощ фэдэ цыф кызызэрыклохэу лэжъаклохэр рэххатэу ыкы мамырэу Ѣынхэу, лэжъэнхэу ары хэбзаклэу тизыфэбанэрэр зыфаэр», — кылапагъохыгъ.

Мэджидэ шыри, клаасэри ыкы ахэм анэмикэу яшыкэгъэ ыкы эм-псымхэри кызэрингъэгъотхи, темэнхэм хэнэгъагъэмэ адэж къаклохы, зэкэ псынжъын кыххальшъуухъягъэх. Чылэдэсхэу зызыгъебильыштыгъэмэ дзэм иштэ кыриуагъэр алъынгъэси, тэклэ-тэклэу яунэм къяклохъыгъагъэх.

Дзэ Плыжыр кызыфагъэклогъэгъэ тофхэр зэкэ ыгъэ-

цэкэгъахэти, чылэм кыыдэуци тэклурэ дэтыгъ, зигъэспэфыгъ. Бжыхъекъуаехэр дэгъоу апэгъокынхэх, ямылькукэ ахъаклахъэх; арагъээонхэу къафашэгъэхэе лашхэри зэкэ къаугоижы аратыжъыгъагь. Яежъэжыгъо кызэсэм, яшыкэгъэ гъомылэри арати, гъогоу зэрхутощхэр арагъэлэгъунэу гъусэхэри афашыхи агъэктэжъыгъагъэх. Чылэм кыыдэхъэгъэхэм дзэм пащэу илгэээр Темир Кавказым совет хабэрэ зыщагъуацум Иэнэтэшхо илэ хуягъэу къалэу Ростов Ѣылжагъэштыгъэ.

Бжыхъекъоежьым цыфхэр дэсигэхэр зэрэлэгъокыгъагъэхэр, мылькоу дзэм тырагъеклохадаэр а лыям Ѣылжагъэштыгъэх. Ар кызэгъэлэгъагъорэр къэбар гъэшшэгъонэу непэрэ мафхэм къанэсэжыгъигъ. Ошэ-дэмышигу, емыжагъэхэу, Дзэ Плыжъэу дахэу зыпэгъокыгъагъэхэм ялашэ, зы вагон изэу чылапхъэрэ гъомылапхъэрэ станциеу Краснодар къафигъекъагъагь. Вагоныр къазерафекъуагъэр чылэм кызынэсэм, вокзальным екуюлэхи, къафараагъэшагъэр кумэ къаралхъэмэ ядэж къацэхъэу рагъэжъагь. А къэбарыр зызэхахым, Бжыхъекъоякэхэри якумэ арысхэу вокзальным кыыхъэх къацэхъэу къаотэжы: «Тэри тыхъэхъуай, мы кыышууфекъуагъэр тэри кыыдэхъуугош». «Мы вагонэу къэкъуагъэм ильхэр, документэу игъусэхэмкэ, кызыфагъэшшагъэр Бжыхъекъоежьыр ары нахь, шорэрэ», — зараложым, ежъэхи, Хъахъурэтэ Шыхханджэрий дэжь

екуюлэхи, тофым изытет кынфалотэгъагь. А лъэхъаным Хъахъуратэр Адыгэ хэкум игъэцэкэлэх комитет итхамэтэх. Хъахъуратэм дэгъоу ышшэштыгъэ вагоныр къэзигъекъуагъэри, къызыфекъуагъэри, ильыри. Бжыхъекъоякэхэм а лыям арилогъагъэу къаотэжы: «Вагоныр шьорэр къызыфекъуагъэри. Кышшуатын-кышшуамытыныр Бжыхъекъоежьемэ ежьем ялоф, ау садегүштээн амал горэ илээм къыжкудэгощэнхэу».

Къалэу Краснодар хэбзэ тофхэр ыгъэцэлэнхэу Дзэ Плыжъэу дахэу зыпэгъокыгъагъэхэм япэшагъэр кызыэком, чылэм къыдахы, Мэджидэ дэжь къеклонгъагъагь. Плэу къафекъуагъэр лъэшэу агъэшшуагь. Иежъэжыгъо кызысэм, Мэджидэ кыриогъагъэу къаотэжы: «В ближайшее время в стране произойдут большие изменения. В сельских местностях начнут создаваться колхективные хозяйства, сокращенно «колхозы», в которые обязаны будут вступить все жители сельских районов, независимо от их сословий. Свое имущество, сельско-хозяйственный инвентарь и домашний скот, состоятельные люди должны будут добровольно передать в создаваемые колхозы. Земля станет общей колхозной и все, кто бы они ни были, должны будут работать на ней совместно. Передай, Мэджид, мои слова своим аульчанам, потому что всех тех, кто этого не сделают и не согласятся на эти условия,

будут ждать большие неприятности». Чылэ зэхахьэ аши, къеклонгъагъэмэ Мэджидэ къафиотэгъагь къэбарэу кынфалотэгъагь.

Мэджид

Бжыхъекъоежьым колхозыр зыщызэхашэм, «Шылакэ» фаясыгъагь. Мэджидэ апэ колхозым хэхэгъагъэмэ ашыщыгъ, былымэу цыфмэ къатыгъагъэхэр зыщагъыгъэ фермэм Ѣылжэхъенэу ыхыи, ильэсийбэрэ тоф Ѣишлагъ. **А лъэхъаным мыльку зиагъэхэу аубытихи чылэм дащыгъагъэхэм ахэтигъэх:**

1. Барцо Ахьмэд Нэшъуыкъор, 1879-рэ ильэсийн къэхъуугь (Постановлением тройки УНКВД по Краснодарскому краю от 27.11.1937 г. применена репрессия в виде высылки в северный край сроком на 5 лет с конфискацией имущества). Мэзаем и 20-м 1990-рэ ильэсийн аухыижыгъ.

2. Барцо Къэрэгъулан Тхайшыа ыкъор, 1869-рэ ильэсийн къэхъуугь (Постановлением тройки УНКВД по Краснодарскому краю от 16.05.1930 г. применена репрессия в виде высылки в исправительно-трудовой лагерь сроком на 10 лет с конфискацией имущества). Гъэтхапэм и 28-м 1989-рэ ильэсийн аухыижыгъ.

5. Барцо Щэбан Къэрэгъулан ыкъор, 1902-рэ ильэсийн къэхъуугь (Постановлением тройки УНКВД по Краснодарскому краю от 21.12.1937 г. применена репрессия в виде заключения в исправительно-трудовой лагерь сроком на 8 лет. Конфискация имущества не оговорена). Йоныгъом и 21-м 1962-рэ ильэсийн аухыижыгъ.

6. Шьюмыз Хъамид Талиб ыкъор, 1906-рэ ильэсийн къэхъуугь (Постановлением тройки УНКВД по Краснодарскому краю от 27.12.1937 г. применена репрессия в виде заключения в исправительно-трудовой лагерь сроком на 8 лет. Конфискация имущества не оговорена). Йоныгъом и 24-м 1964-рэ ильэсийн аухыижыгъ.

7. Шхъаныкъю Юсыф Мыхъамод ыкъор, 1899-рэ ильэсийн къэхъуугь (Постановлением тройки УНКВД по Краснодарскому краю от 05.11.1937 г. применена репрессия в виде высшей меры наказания — расстрел с конфискацией лично ему принадлежащего имущества). Жъоныгъуаклэм и 5-м 1989-рэ ильэсийн аухыижыгъ.

8. Тырку Хъис Цопсынэ ыкъор. Аухыижыгъ.

БАРЦО Адам Хъисэ ыкъу, БАРЦО Темир Хъисэ ыкъу.

Футбол

«ЗЭКЬОШНЫГЬЭМ» ИЗЭЛҮКІЭГҮХЭР

Хэгъэгүм футболынкээ изэнэкъокью ятлонэрэ купэу «Кыблэм» щыкю-рэм Мыекъопэ «Зэкъошныгъэр» хэлажьэ.

2020-рэ ильэсийн тикомандэ зэлүүгээр 14 илэшт.

Сыдигъо, тыйдэ щешшэцтэ?

9.08

Я 1-рэ ешлэгъу

«Зэкъошныгъ» — «Анжи»

15.08

Я 2-рэ ешлэгъу

«Динамо» — «Зэкъошныгъ»

23.08

Я 3-рэ ешлэгъу

«Зэкъошныгъ» — «Махачкала»

29.08

Я 4-рэ ешлэгъу

«Кубань» — «Зэкъошныгъ»

06.09

Я 5-рэ ешлэгъу

«Зэкъошныгъ» — «Интер»

13.09

Я 6-рэ ешлэгъу

«Туапсэ» — «Зэкъошныгъ»

20.09

Я 7-рэ ешлэгъу

«Зэкъошныгъ» — «Мэшыкъу»

27.09

Я 8-рэ ешлэгъу

«Форте» — «Зэкъошныгъ»

03 — 04.10

А мафэхэм я 9-рэ зэлүүгээр щуцхэхээ «Зэкъошныгъэр» ахэлэжээцтэп.

11.10

Я 10-рэ ешлэгъу

«Зэкъошныгъ» — СКА

18.10

Я 11-рэ ешлэгъу

«Легион» — «Зэкъошныгъ»

25.10

Я 12-рэ ешлэгъу

«Зэкъошныгъ» — «Красно-дадар-3»

31.10

Я 13-рэ ешлэгъу

«Кубань-Холдинг» — «Зэ-къошныгъ»

07.11

Я 14-рэ ешлэгъу

«Зэкъошныгъ» — «Ессентуки».

Шунааэ тешүудэз: алэ зыцэ күетөгьеэ командэхэм якъал-хэм ешлэгъухэр аацылощых.

Апэрэ ешлэгъухэр

«Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «Анжи»

Махачкала — 1:4.

Шышхъэум и 9-м Мыекъуапэ Ѣзызэдешшагъэх.

«Зэкъошныгъэм» хэтэу къэлапчъэм 1эгуаор дэ-зыдзагъэр Бабенко.

Хэгъэгүм футболынкээ изэнэкъокью ятлонэрэ купэу «Кыблэм» Ѣзызэдешшагъэх. 2020 — 2021-рэ ильэс ешлэгъум хэхьэрэ зэлүүгээрэ республикэм стадионым Ѣыкъуагъэм Адыгейимрэ Дагыстанран якомандэхэр Ѣзызэдешшагъэх.

«Анжи» ешлэгъур 2:1-у Ѣыхынз, «Зэкъошныгъэр» ыпэккэ ильши-щтыгъ, хъягъэм 1эгуаор дидээ-нэу амалхэр илагъэх. Тиухуу-маклохэм хэукъонигъеу ашыг-гъэр лъяшэу къягоугъ. «Анжи» иешлаклохэм ящэнэрэ 1эгуаор тикъэлапчъэ къыдадзагъ. Зэлү-кэгъур Ѣзыцахыщ ухьтэм Да-гыстан иешлаклохэм пчъагъэм хагъэхуагъ.

Ильэс зэнэкъокью Ѣыфэд-гъэхъязырэ, ешлэккю ныбжыкыла-бэ клубым Ѣытагъ. Ныбджэгъ-упльэкъун зэлүүгэхэр тызэрэ-фаем фэдэу зэхэтщэнхэ тльэ-кыгъэп, — къытиуагъ «Зэ-къошныгъэм» итренер шхъяаэу

Ешыгоо Сэфэрбый. — Ухьтэ бэ тетымыгъашэу ешлэккэ хэхыгъе къэдгэльгэхъонир типшъэрьль-хэм ашыщ. Ялэпэлэсэнгъэх хагъахъоз, зэгүрьонигъе ахэлэхэе ешлэхэ зыхыуки, теклонигъем наху дэгъоу фэбэнэштых.

Зэлүүгэхэр якъуухэр

Апэрэ ешлэгъухэр зэраухы-гъэхэр зэтэгъапшэх.

«Мэшыкъу» — «Махачкала» — 4:1, «Легион» — «Черномо-рец» — 1:0, «Туапсэ» — «Ку-бань» — 1:6, СКА — «Спартак» — 1:0, «Краснодар-3» — «Био-лог» — 1:0, «Кубань-Холдинг» — «Ессентуки» — 2:0, «Форте» — «Динамо» — 4:0.

Чыпшэхэр

1. «Кубань» — 3
2. «Форте» — 3

3. «Анжи» — 3

4. «Мэшыкъу» — 3

5. «Кубань-Холдинг» — 3

6. «Легион» — 3

7. СКА — 3

8. «Краснодар-3» — 3

9. «Черноморец» — 0

10. «Спартак» — 0

11. «Биолог» — 0

12. «Ессентуки» — 0

13. «Зэкъошныгъ» — 0

14. «Махачкала» — 0

15. «Динамо» — 0

16. «Туапсэ» — 0

17. «Интер» — 0.

Апэрэ ешлэгъухэр гъэшлэгъо-нэу къягъэх. Зы зэлүүгээр нэ-мийэми пчъагъэр зэфэдэу аухын-гъэ. «Кубань» купым теклонигъэхэр къыщидихын имурад. Хэта аш пхашэу къенэкъоуцщыр?

Шышхъэум и 15-м ятлонэрэ зэлүүгэхэр «Кыблэм» Ѣзызэдешшагъэх. «Зэкъошныгъэр» Ставрополь «Динамэм» Ѣенэ-къоуцщ.

Хэгъэгүм и Кубок

«Зенитыр» анахь лъэш

Урысыем футболынкээ и Кубок шхъяаэ къыдэхыгъэнэм фэгъэхыгъе ешлэгъум «Зенитрэ» «Локомотиврэ» Ѣзызэукаагъэх.

«Зенитым» 2:1-у теклонигъэр къыдиихыгъ. Артем Дзюбэрэ Магомед Оздоевыимрэ «Локомотивым» икъэлапчъэ 1эгуаор зы-рызэ дадзагъ.

Хэгъэгүм футболынкээ и Кубок шхъяаэ «Зенитым» ятфэнэрэу къыдиихыгъ.

Нэктубгъор зыгъэхъазыргъэр ЕМТЫЛН Нурбый.

Зэхээшагъэр
ыкы къыдэзы-
гъэхъэр:

Адыгэ Республикэм
льэпкэ Йофхэмкээ,
Икыб къэралхэм ашы-
псэурэ тильтэп-
гъэхэм адьряяэ зэхъы-
нигъэхэмкээ ыкы
къэбар жуугъэм
иамалхэмкээ и Комитет
адресыр:
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэ-
шийэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приимнэр:
52-16-79,
Редакцием авторхэм
къайхыэр А4-кээ
заджэхэрэ тхъапхэу
зипчагъэкээ 5-м
емыхъухэрэр ары. Са-
тырхэм азыфагу 1,5-рэ
дэлхий, шрифтыр
12-м наху цыкын-
уу Ѣытэп. Мы шапхъэ-
хэм адимыштэрэ
тхъагъэхэр редакцием
зэхъагъэхъэх.

E-mail: adyvoice@
mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:
Урысые Федерацием
хэутын Йофхэмкээ, тел-
радиокъэтын-
хэмкээ ыкы зэллы-
Иэссыкээ амалхэмкээ
и Министерствэ
и Темир-Кавказ
Чыпэ гъэйоры-
шыап, зэраушыхъатыгъэ
номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушыхъатыгъэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Зэкъэмкээ
пчъагъэр
4572
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 1460

Хэутыним узчи-
кэйтхэнэу Ѣыт ухьтэр
Сыхьатыр
18.00
Зыщаушыхъатыгъэр
уахьтэр
Сыхьатыр
18.00

Редактор шхъяаэм
ипшъэрлихъэр
зыгъэцакэр
Мэшлэкъ
С. А.

Пишъэдэжъыж
зыгъырэ секретарыр
Тхъаркъохъ
А. Н.